

КНЗ «ЧОІПОП ЧОР»

Педагогічний вісник

4 - 2021

Засновник журналу:
Черкаський обласний інститут
підсудипломної освіти педагогічних
працівників

Ресстраційне свідоцтво
ЧС № 1034 ПР від 20.09.2018

Журнал видається з березня 1995 року
щоквартально

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Н.М.Чепурна, ректор КНЗ "Черкаський
обласний інститут підсудипломної освіти
педагогічних працівників Черкаської обласної
ради", кандидат педагогічних наук, Заслужений
працівник освіти України, доцент
(головний редактор)

Г.А.Назаренко, проректор
з наукової-методичної роботи інституту,
професор, доктор педагогічних наук
(науковий редактор)

К.М.Криворот (заступник головного редактора)

Н.І.Лісова, проректор з питань зовнішнього
незалежного оцінювання та моніторингу якості
освіти інституту, кандидат педагогічних наук

Ю.І.Завалевський, заступник директора
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»,
доктор педагогічних наук, професор

Т.В.Черкашина, доктор
педагогічних наук

Т.К.Андрющенко, доктор
педагогічних наук

С.А.Гаряча, кандидат педагогічних наук

О.В.Крутенко, кандидат
педагогічних наук

Ю.М.Зоря, кандидат
педагогічних наук

Технічна редакція та комп'ютерна верстка

В.М.Шемшура

Відповідальний за друк **В.М.Шемшур**

Думка редакції не завжди збігається

з думкою автора

Редакція рукописів не рецензує
і авторам не повертає

За достовірність фактів, цитат, власних імен,
географічних назв та інших відомостей
відповідають автори публікацій

Рекомендовано до друку
вченою радою ОПОПП

Протокол № 4 від 31.08.2021

Підписано до друку 20.12.2021

Папір друкарський №1

Умовн. друк. арк. 5

Зам.№1597

Тираж 1000 пр.

Адреса редакції:

18003, Черкаси, Бидгощська, 38/1,

КНЗ "ОПОПП ЧОР",

т. +380-472-64-21-78

e-mail: redaktor6@ukr.net

ОСВІТА XXI СТОЛІТТЯ

Завалевський Ю.І., Чепурна Н.М. Авторська
школа «Гімназія успішного українця»: філософські
ідеї та методологічні підходи до їх реалізації.....2

НАУКА – ШКОЛІ

Проценко О. Л., Фастовська О.Т. Фахова
освіта в Україні: на роздоріжжі між минулим та
майбутнім.....5

Норкіна О.В. Тьюторство як форма педагогічного
супроводу навчальної діяльності учня.....7

Зайцева Н.В., Симоненко С.В., Супрун О.М.
Психолого-педагогічні особливості дистанційної та
змішаної форм навчання у закладах вищої освіти.....10

Теслюк П.В. Проблема інтерпретації символів
у психології.....14

Руденко І.М. Організація психолого-педагогічного
супроводу п'ятикласників в період адаптації .
Із фінського досвіду.....17

**ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ У
ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ОБЛАСТІ**

Зоря Ю.М. Основні досягнення в реалізації
stem-орієнтованого напрямку освіти.....20

Палій В.В. Використання сучасних
stem-технологій на уроках хімії.....22

Лесечко О.А. Сучасні підходи до формування
математичних уявлень у дітей старшого
дошкільного віку.....25

Томенко Н.В. Особливості розвитку самостійності у
дітей дошкільного віку у процесі лего-конструювання...28

МЕТОДИКА. ДОСВІД

Саєнко Т.Б., Бузницька О.М., Богатирьова І.М.
Шляхи впровадження інтегрованого
навчання.....32

Нерубайська Л.А., Нерубайський В.А.
Відкриваємо велич Агатангела Кримського.....35

Шило С.Б. Переваги використання технології
змішаного навчання у сучасному освітньому
просторі.....38

Гайдай Л.В. Тематичний день у Новій
українській школі «Птахи – невід'ємна складова
природи».....41

Щербаків А.Г. Сучасний електронний класний
журнал як інформативно-комунікаційний засіб
взаємодії адміністрації закладу середньої освіти,
вчителів, учнів і батьків.....45

Гончарова С.П., Гончаров О.В. Багатство
рідної мови. Розробки інтерактивних уроків
з української мови. 6 клас.....47

Кондратюк С.Ю. Чому і як навчати на уроках
трудового навчання, технологій.....52

Коваленко Л.Д. Поетична дорога у дитинство
Валентини Коваленко. Розробка уроку із
літератури рідного краю.....56

Шендрик Л.М. Використання прийомів технології
розвитку критичного мислення на уроках
математики.....59

Ротай С.Г. Інтерактивні форми навчання у
початковій школі.....62

Голоднюк У.М. Співпраця батьків дитини з
особливими освітніми потребами та корекційних
педагогів.....64

Силантьєва С.І. Урок щастя у початковій школі...66

РОЗРОБКИ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

Герсименко І.М. 5 кроків до здорового способу
життя. Серія виховних заходів для
учнів 5-6 класу.....69

Негодушко Н. С. Черкащина – наш рідний край.
Розробка загальношкільного заходу
для учнів 8-11 класів.....72

Носова В.Ю., Бережна Н.Г. Зимові свята в Україні.
Розробка години спілкування для учнів 2 класу ...74

ІНФОРМАЦІЯ

Особливості формування особистості, здатної
втілювати свої знання і вміння у житті.....77

Устімова Т.Я. Перша домедична допомога в
закладах освіти.....79

Н.В. Зайцева,

старший викладач кафедри «Іноземні мови» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного;

С.В. Симоненко,

завідувач кафедри, доцент кафедри «Іноземні мови» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного;

О.М. Супрун,

старший викладач кафедри «Іноземні мови» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення освіта зазнає постійних змін, пов'язаних з закономірними та логічними наслідками впровадження глобалізації та інтегрування індивідуалізації і персоналізації в усі сфери життєдіяльності, але, як доводить практика, надзвичайні обставини викликають більший резонанс, більш продуктивну колаборацію верств населення та галузей, більш стрімке впровадження антикризових заходів та рішень. Одним з таких прикладів є реакція агентів освіти на локдауни, спричинені пандемією COVID-19. За прогнозами, які було представлено до пандемії COVID-19 (коли більш як півтора мільярди здобувачів освіти були позбавлені можливості відвідувати навчальні заклади), учні та студенти будуть витрачати до 40% часу на дистанційні форми освіти, приблизно стільки ж – на очні, а залишок часу (20%) – на самоосвіту [2, с.35]. Навесні 2020 за три місяці кількість щоденних користувачів сервісу дистанційного конференц-зв'язку Zoom зросло у 20 разів і перевищило у березні 200 мільйонів осіб [3].

Дистанційна форма навчання стала виходом зі складної ситуації. Посилаючись на А. Лотоцьку та О. Пасічник, авторів затверджених Міністерством освіти України методичних рекомендацій з організації дистанційного навчання у школі, спиратимемось на визначення дистанційного навчання як індивідуалізованого процесу набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [5, с. 4]. Відмінність змішаного навчання полягає в об'єднанні переваг синхронного та асинхронного режимів, навчання в режимах онлайн та офлайн. У результаті, з одного боку, учні тримаються більш-менш звичного для них розкладу, а з іншого – вони не перевантажені онлайн-присутністю [5, с. 45].

Основні моменти, що характеризують дистанційне навчання – це [1, с. 132]:

- просторове розділення тих, хто навчає, і тих, хто навчається;
- просторове розділення учня і навчального закладу;
- безперервна навчальна робота учня;
- взаємодія учня і викладача;
- спеціально дібрані навчальні матеріали.

На селективному принципі відбору навчальних матеріалів, нових мотиваційних підходах та тренуванні у студентів навичок самонавчання наголошує і дослідник питань мотивації до навчання О. Кравець: результати опитування серед студентів нелінгвістичних спеціальностей свідчать про те, що «події в країні відіграють важливу роль у

ставленні молоді до навчання» [4, с. 291]. Вище зазначене свідчить про те, що і дистанційне, і змішане навчання однозначно потребують особливого підходу до планування та реалізації як з точки зору методики, так і з урахуванням трансформації психологічних і соціальних стандартів взаємодії агентів освіти у нових умовах.

Викладання у закладах вищої освіти у 2020 році отримало значний виклик з переходом на дистанційну або змішану форму навчання. Змішане навчання включає в себе навчання в університеті та дистанційно.

У період, коли кількість хворих на COVID-19 невпинно зростає, відвідування закладу вищої освіти має певні психологічні особливості. **До переваг слід віднести:**

- соціальну взаємодію студентів між собою та з викладацьким складом;
- неопосередкований зворотний зв'язок під час занять, коли студент може одразу поставити питання і отримати роз'яснення, не соромиться висловитися або перепитати, маючи очевидну підтримку одногрупників;
- мотивуючу колаборацію у навчальній діяльності у форматі міні-груп, у пленумі або у парах – психологічно поточне сумісне виконання завдань, які будуть представлені на розсуд іншої міні-групи і викладача у ту саму аудиторну годину через визначений час, стимулює до більшої спонтанності і креативності, до взаємодопомоги і більш продуктивної командної роботи.

До недоліків відвідування аудиторних занять слід зарахувати:

- страх заразитися вірусною хворобою з територіальної точки зору (у транспорті у дорозі до навчального закладу та додому, у навчальних корпусах, в аудиторіях);
- підозріливість щодо можливості зараження від власного академічного оточення (люди, з якими здобувач вищої освіти контактує у закладі вищої освіти). Так, особи з навіть мінімальними зовнішніми ознаками захворювання, алергії або звичайної втоми та недосипання викликають бажання відсторонитися і припинити комунікацію і через це почуття ніяковості і навіть провини; якщо розрив контакту неможливий (наприклад, викладач має ознаки хвороби), додається почуття роздратування і прогнозування неминучого власного захворювання);
- носіння медичної маски, яка покликана захищати інших осіб від потенційної хвороби її власника, спричиняє дискомфорт – фізичний (утруднення дихання, особливо під час зв'язного мовлення, подразнення шкіри) або психологічний (заважає комунікації, знижуючи чіткість вимови співрозмовника, позбавляє можливості сприймати засоби невербальної комунікації).

Дистанційне навчання як форма отримання освіти має ряд таких переваг, які, безперечно, заслуговують на увагу:

- студенти не прив'язані до місця навчання, вони можуть отримати знання навіть у найвіддаленішому від закладу вищої освіти регіоні;
- стає можливим індивідуальний графік та темп навчальної діяльності, що безперечно важливо для працевлаштованих студентів;
- постає можливість удосконалити існуючий освітній процес – зробити його більш сучасним та технологічним, покращити індивідуальний підхід до здобувача освіти, збільшити долю активних форм навчання та самонавчання, нівелювати суб'єктивність оцінювання результатів;
- у ряді європейських країн вартість дистанційного навчання знижена відносно до очної форми освіти. Окрім цього, здобувачі освіти мають більше можливостей зекономити на транспортних витратах та проживанні у більш дешевому регіоні.

Втім, більшість перелічених пунктів стосуються з одного боку ситуацій ґрунтовної підготовки закладом освіти ретельно спланованого і вже апробованого дистанційного курсу дисципліни, а з іншого – свідомого вибору здобувачем освіти дистанційного курсу або дистанційної освіти, чіткого розуміння студентом потреби у самомотивації та самодисципліні, а також власної відповідальності за результати навчальної діяльності. В умовах термінового переключення з відвідування аудиторних занять у режим змішаного або онлайн-навчання і університети, і більшість студентів виявилися неготовими до вимушеного переходу.

Доб'єктивних складнощів, властивих педагогічній сфері в цілому, додалися психологічний бар'єр та дискомфорт. Мова йде не лише про виклики викладачам, а й про перешкоди ефективному навчанню для студентства. Вище вказані виклики можуть бути класифіковані на 4 категорії:

1. Технологічний виклик: і викладачам, і здобувачам вищої освіти довелося швидко пристосовуватися до використання інформаційно-комунікаційних технологій, придбати, встановити, налаштувати і використовувати комп'ютерні програмне забезпечення та периферію. Адміністративним працівникам довелося проводити порівняльний багаточасний аналіз наявних сервісів відеоконференцій з метою обрання найбільш придатного середовища з урахуванням:

- а) технічних можливостей освітнього закладу або його працівників, що працюють дистанційно з дому;
- б) технічних можливостей освітнього закладу для проведення викладачами онлайн-занять з аудиторій та лабораторій університету;
- в) цільової аудиторії (вік, кількісний склад груп);
- г) розмаїття виду занять за навчальним планом (практичні, лабораторні, лекційні, контактні години).

Під час застосування обраного сервісу обидві сторони навчального процесу стикнулися з недосконалістю програмного забезпечення, з неспівпадінням його можливостей з методичними вимогами та потребами. Мають місце претензії до роботи Інтернет-провайдерів та електромереж (в обох випадках це і короткострокові перебої, і тривалі кількадевні ремонтні роботи). Усі вище названі проблеми безперечно викликають психологічний дискомфорт усіх агентів освітнього середовища через порушення планів та графіків навчального процесу, роздратування через усвідомлення можливості бути сприйнятим як невідповідальна особа, відчуття безсильності і відсутності контролю, що особливо важко сприймаються викладачами.

2. Навчально-методичний: навантаження і на студентів, і на викладачів збільшилося. Незважаючи на очевидний постулат про те, що дистанційне навчання априорі повинно мати ті ж структурні методичні і навчальні елементи (як то введення нового матеріалу, тренувальні і комунікативні вправи, контроль вивченого тощо), форма їх впровадження і виконання інша. Викладачі повинні

перереформувати хід дистанційного заняття, зробити його структуру лінійною і більш прозорою, контроль вивченого матеріалу – індивідуалізованим, оцінювання різних форм роботи – беззаперечно валідним і зрозумілим учасникам курсу, начитування нового матеріалу – максимально візуалізованим за допомогою карток, таблиць, графіків у вигляді файлів, які завчасно надсилаються студентам. Для підтримки мотивації і утримання фокусу уваги студентів викладачі добирають та розробляють цікаві студентській аудиторії додаткові ресурси та матеріали за темою, переводять групову роботу з синхронного формату в асинхронний, залишаючи на заняття у відеосервісі лише презентування продуктів, створених студентами у парах або міні-групах. Ідеальним вибором для онлайн-навчання є електронні підручники, що гарантують якісне візуальне представлення текстової та графічної інформації, але, на жаль, вони дуже рідко наявні навіть для придбання, тому в умовах локдауну студенти надсилають один одному скановані або навіть сфотографовані на смартфон окремі визначені завданням сторінки посібників, нівелюючи їх значимість для ефективного опанування предмету як цілісної методичної розробки з усіма необхідними структурними елементами та розділами.

Здобувачі вищої освіти з переходом на змішану або дистанційну освіту відзначають, що кількість навчального матеріалу з усіх дисциплін зростає. За результатами опитування студентів 3 та 4 курсів інженерних спеціальностей Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного кількість тестових завдань на освітньому порталі (платформа Moodle) збільшилася на майже 40%, а додаткових текстових матеріалів – більш ніж на 30%. Формат складання завдань також вимагає певних затрат часу, наприклад, кожну виконану практичну роботу студенту слід підписати окремо, сфотографувати, перейменувати файл власним прізвищем і номером практичної, і завантажити у відповідний розділ курсу, щоб отримати запрошення на співбесіду задля роботи над помилками та доопрацювання виконаного неправильно.

3. Організаційний: змішана форма навчання, запроваджена для уникнення скупчення студентів у навчальному закладі, передбачає проведення практичних та лабораторних занять в аудиторіях (з кількістю учасників не більше 20 на відповідній площі навчальної аудиторії), а лекційних занять – дистанційно. Така форма передбачає, що студенти мають час доїхати додому і ввімкнути сервіс відеоконференцій, щоб прослухати лекцію. Втім, лекції, перенесені на післяобідній час, неминуче порушили цілісність розкладу, тобто в усі навчальні дні студенти мають вільні пари у проміжках між практичними і лекційними заняттями, натомість, перенесені на п'яту та шосту пару лекції закінчуються після 18.00. Такий розподіл часу є консенсусом заради безпеки і збереження здоров'я, який, тим не менш, викликає і фізичну, і психологічну втому.

Наступним аспектом організації навчального процесу є заміна викладачів. Якщо викладач визначеної групи захворів, його заміни забезпечують колеги за секцією. Незважаючи на усю доброзичливість і усвідомлення складності епідеміологічної ситуації, співробітництво студентів з викладачем на заміні і самого викладача з «чужою» групою потребує певної психологічної готовності і великої віддачі. Ситуація ускладнюється, якщо постійний викладач через хворобу пропускає більше 2-3 занять, а замінюють його декілька колег. Відсутність наступництва завжди позначається і на навчальному процесі, і на психологічній атмосфері заняття.

Окремим пунктом слід відзначити форми звітування: студенти, які хочуть відпрацювати заняття, повинні надати відповіді на освітньому порталі та пройти співбесіду з викладачем. Викладачі, у свою чергу, звітують щодо навчальної активності студентів та відвідуваності занять додатково і, часто, у різних форматах відповідно до вимог окремих деканатів та адміністративних працівників. Збільшилося навантаження на кураторів студентських груп.

4. Виховний: з позитивних моментів переходу на дистанційну форму навчання слід відзначити можливість підвищити рівень культури онлайн-спілкування молоді, прищеплення здобувачам освіти правил нетикету, взаємоповаги в онлайн-комунікації, формування навичок слухати, просити і надавати слово, підвищення рівня знань особливостей спілкування в індивідуальному та груповому чаті і передачі файлів (формат, назва, супровідна інформація). З недоліків – відсутність можливості проведення культурно-масових та розважальних заходів у звичному форматі. Олімпіади, конференції, диспути, шоукейси за участі студентів усіх курсів та факультетів стали неможливими у форматі живого спілкування. Навіть найбільш комунікабельні студенти потребують часу і звички онлайн-спілкування, щоб виявити своє особисте бачення, висловити власну думку, кмітливість, а іноді й почуття гумору.

Звернемося до ресурсів, які використовуються у більшості навчальних закладів: серед сервісів відеоконференцій це Zoom, Google Meet, Viber, Skype, найбільш затребуваною платформою для створення онлайн-курсів залишається Moodle. Найбільш поширеним є використання Zoom та Google Meet: обидва сервіси онлайн-конференцій пропонують демонстрацію екрану, чат та можливість обміну файлами. Втім, інтерфейс Zoom (на відміну від Google Meet) є більш комфортним для демонстрації, де викладач, або презентатор під час демонстрації власного екрану бачить відеоаватари інших учасників, стежить за їх реакцією, схваленням, рівнем фокусування на презентації). Під час відеоконференції викладач не може компенсувати увесь спектр відів іншомовленневої комунікації, втім, за умови ефективного застосування можливостей відеосервісу реально підтримувати високий рівень мотивації та чітко визначений темп навчальної діяльності, зберегти збалансований розподіл мовленнєвої активності викладача та студентів. До психологічних перешкод продуктивному проведенню заняття, що їх має подолати викладач, належить, зокрема, підтримання активності студентів у навчальній діяльності на високому рівні. Для цього відеокамери кожного студента мають бути ввімкненими, кожен повинен мати навчальні матеріали у паперовому вигляді, або ж у електронному, але на окремому носії, щоб не перемикаєти екран з одного вікна на інше, намагаючись встигнути за іншими учасниками онлайн-конференції. Викладач має чітко пояснити порядок мовленнєвої діяльності: мовець має бути тільки один, при цьому саме викладач надає слово визначеному студенту. У випадку активного обговорення для запобігання перебиванню один одного студент має позначити готовність дати відповідь або висловитися, піднявши руку, скориставшись спеціальною функцією сервісу або написавши у чаті сервісу. Усне опитування також може відбуватися за сталою схемою (наприклад, за алфавітним списком), проте викладач обов'язково повинен повідомити студентам черговість на початку онлайн-зустрічі (наприклад, виключити зі списку на цей день відсутнього студента і звернути на це увагу студента, який буде відповідати наступним). Письмові завдання можуть бути виконані за допомогою сумісного використання екрану, проте робоча поверхня повинна бути розподілена на квадрати, щоб уникнути перехресного надання письмових відповідей – у визначеному квадраті буде працювати один студент або мінігрупа. За створення таких умов студенти усієї групи почуватимуться рівнозначними учасниками навчальної діяльності, відповідальними за свій вклад у хід заняття, це стимулюватиме бажання проявити себе, продемонструвати свій навчальний прогрес і, відповідно, отримати об'єктивну оцінку.

Рівні можливості викладач може забезпечити і використовуючи **ресурси онлайн-платформи Moodle**. Це освітнє середовище пропонує сьогодні комфортне навчання, як у самостійному режимі, так і під авторитетним доглядом викладача. Українська вища освіта використовує платформу як частину навчального навантаження, але,

на жаль, не весь потенціал платформи, що пропонується, імплементовано. Розглянемо з точки зору викладача переваги та недоліки типового набору функцій Moodle, що використовуються. По-перше, Moodle підтримує різні формати для навчальної діяльності і представлення навчального матеріалу (типового начитання): текстовий, аудіо, графічний. Так, наприклад, викладач може завчасно підготувати курс лекцій, презентацію, записати і завантажити у курс окрему лекцію з дисципліни для ознайомлення учасниками курсу у зручний для них (або у суворо відведений) час, а аудиторне навантаження присвятити обговоренню пройденого зі студентами, поглибленню теми та її практичному застосуванню. Moodle пропонує вбудовану можливість онлайн-спілкування завдяки активізації Bigbluebutton – відкритої системи вебконференцій, яка дозволяє запросити до 1000 учасників, не має ліміту часу і демонструє набір функцій, не менший за можливості Zoom або Google Meet. Проте, розробники зауважують, що чим потужніші характеристики Інтернет-з'єднання, тим кращими буде якість аудіо та відео конференції, а для стандартного поточного обміну інформацією рекомендують обмежити кількість ввімкнених відеокамер під час трансляції викладача. Двосторонній аудіо та відеозв'язок, демонстрація екрану, чат (загальний, а не особистий), сумісна дошка для колаборації онлайн, запис на вимогу модератора – усі ці функції доступні і спрощують навчальну діяльність, для якої, власне і призначений додаток Bigbluebutton. Для контролю рівня знань та сформованості навичок платформа Moodle також пропонує безліч функцій – завдання та тести різного рівня продуктивності, що вимагаються від учасника курсу (від репродуктивних завдань до повністю продуктивних завдань, наприклад, створення і завантаження творчого продукту на сторінку курсу). Процес оцінювання може бути як автоматизованим (наприклад, запропоновані учасникам курсу тести налаштовуються викладачем на різний ступінь складності, варіативності, кількості спроб, тривалості виконання, а оцінки демонструються або сховані від учасників відповідно до налаштувань), так і індивідуалізованим – викладач перевіряє і оцінює роботу через спеціальне вікно, яке дає можливість студенту одразу побачити оцінку, виправлення та коментар. Прогрес навчальної діяльності кожного учасника курсу, окремої групи, усіх зареєстрованих також відображається для перегляду викладачем та адміністратором курсу. Недоліком імплементованої платформи Moodle є швидше не її характеристики, а особливості організації роботи у кожному окремому навчальному закладі.

В ідеальному випадку, окрім відділу технічної підтримки, який займається оновленням, додаванням необхідних плагінів та підтримкою виключно функціоналу системи для усього закладу вищої освіти, існують:

1) групи спеціалістів, які визначають формати матеріалу, придатні для визначеного аспекту навчальної діяльності і трансформують, наприклад, текстовий матеріал з файлу .doc у більш наочну презентацію або інфографіку; визначають найефективніший формат тестів з визначеного матеріалу (продуктивна / репродуктивна діяльність, співвідношення готових варіантів або вписування відповіді з урахуванням правильної орфографії);

2) розробники курсу – автори або укладачі матеріалів, які створюють силабус та відповідно до календарного плану комплектують онлайн-курс навчально-методичними та додатковими довідковими та тренувальними матеріалами після консультацій з вище названою групою фахівців;

3) технічні спеціалісти, які завантажують надані матеріали у курс і стежать за своєчасним наданням доступу або завершенням терміну, відведеного на завдання, перевіряють відповідність завантажених студентами файлів-відповідей та категоризують їх для перевірки викладачем;

4) власне викладачі курсу, які відповідно до силабусу та мети курсу здійснюють педагогічну та просвітницьку діяльність, викладають дисципліну та здійснюють контроль знань, умінь та навичок.

На жаль, в Україні система вищої освіти часто ставить викладачів в умови, коли усі вищезазначені ролі призначаються їм; більш того, з кожним оновленням системи викладач опановує новий функціонал Moodle і стикається з новими характеристиками. Наприклад, за замовчуванням у новій версії викладач більше не отримує візуального сповіщення або електронного листа, що студент завантажив файл-відповідь, і для перевірки викладач відкриває кожне окреме завдання курсу, щоб подивитися, чи є нові неперевірені і неоцінені роботи. Для викладачів, які мають перевірити по 20 і більше завдань у 10 і більше курсах це масштабні витрати часу.

В умовах дистанційного навчання під час весняного локдауну це призвело до перевантаження викладачів, оскільки навчальні матеріали не були призначені до самостійного позааудиторного опрацювання здобувачами освіти і вимагали численних консультацій та додаткового контролю. Сьогодні, коли в умовах дистанційної та змішаної форм навчання приблизно п'ята частина студентів не бере участь у поточних онлайн-заняттях (з різних причин), викладачам доводиться проводити онлайн-конференції за розкладом, а потім додатково надавати консультації тим, хто був відсутнім, перевіряти їх завантажені на портал виконані завдання, призначати окремий час для онлайн-захисту робіт. З психологічної точки зору доопрацювання також є дискомфортним для викладачів, по-перше, оскільки час, що призначається для виконання інших робіт (наукових досліджень або підготовки методичних розробок) доводиться витрачати на вже виконані за планом задачі. По-друге, під час онлайн-контролю (в Україні з технічних та фінансових причин не використовуються сервіси онлайн-моніторингу академічної доброчесності на кшталт ProctorU або ProctorExam), викладач рідко може бути стовідсотково впевнений у тому, що студент не використовує підказки або девайси різного роду, і роль агресивного наглядача, коли студенти дають привод сумніватися у їх академічній доброчесності, також не є приємною.

З точки зору студента використання платформи Moodle також має декілька недоліків: перше знайомство з будь-якою CMS (системою менеджменту курсів) вимагає зусиль та часу. Більшість завдань мають директивні вихідні умови (визначений термін виконання, доступність завдання прив'язана до попередньої діяльності або успішності виконання тесту тощо), що є необхідним для регулярних занять з дисципліни, але не дуже сприяє мобільності та креативності учасників курсу. Перехід закладу вищої освіти на нову версію може бути пов'язаним зі зміною даних акаунту користувачів, опануванням нового функціоналу, при звичаяванні до нового вигляду курсів та їх складових. Серед переваг використання Moodle курсів користувачі відзначають об'єктивність автоматизованого оцінювання, швидкість та ефективність колабораційних процесів, коли прогресування учасника з наданими викладачем коментарями та рекомендаціями з покращення результатів, вбудовані посилання та SCORM пакети доступні повсякчас. За підтримки контакту зі студентами з боку викладача для надання консультацій та регулярного інформування здобувачі вищої освіти високо оцінюють функціонал Moodle і його повноцінність: наявність навчальних матеріалів різних типів та форматів, система гіперпосилань між розділами, курсами та зовнішніми ресурсами, різноманітність тестування, асинхронне (через сервіс особистих повідомлень) та синхронне (через додаток Bigbluebutton) спілкування з викладачем та структуровані звіти діяльності.

Зважаючи на вище зазначене, рекомендації з підвищення ефективності та покращення якості навчального процесу в умовах дистанційного за змішаного навчання також можна поділити на дві категорії (що стосуються психологічної атмосфери та комфортної взаємодії учасників навчання) та на дві групи (для викладачів та для студентів).

Задля створення та підтримки психологічного комфорту і ефективного тайм-менеджменту здобувачі

вищої освіти повинні усвідомити, що у нових умовах паніка та апатія призведуть лише до втрати дорогоцінного часу на підготовку до іспитів і до пробілів у знаннях. У той самий час взаємна підтримка та продуктивна колаборація є викликом, який традиційно має результатом нові ідеї, засвоєння нових технік та навичок. Зі свого боку викладач задля створення та підтримки високої мотивації студентів має демонструвати студентам впевненість у власних діях, підкреслювати їх послідовність і наголошувати на кінцевій меті як на винагороді за сумлінну працю. Окрім цього, вчитель має підтверджувати і високий рівень володіння сучасними засобами навчання. Лейтмотивом має стати цілеспрямоване навчання та самоорганізація, здатність прогресувати та пристосовуватися до вимушених ситуацій, які є більшою мірою тимчасовими. На допомогу здобувачам вищої освіти викладачі кафедри «Іноземні мови» ТДАТУ розміщують на сайті кафедри у розділі «Навчальні стратегії» (<http://www.tsatu.edu.ua/im/>) аспекти самостійної роботи з дисципліни «Іноземна мова», а також прикріплюють у власних профілях методичні вказівки з опрацювання практичних курсів, детально роз'яснюючи принципи роботи на порталі та взаємодії з викладачем у рамках навчального курсу. Досвід показує, що роз'яснення викладача, який веде саме у цій групі, користуються більшою увагою і приносять кращі результати, ніж узагальнені рекомендації.

Підсумовуючи викладений матеріал, слід наголосити на наступних прийомах: **по-перше**, результативна взаємодія у навчальному процесі базується на студентоцентрованому підході, при чому викладач має розглядати здобувачів вищої освіти як особистостей, що потребують настанови у складних умовах переходу на нові засоби та техніки навчання. **По-друге**, викладач має пам'ятати про власний психологічний комфорт, який, з одного боку, забезпечується у великій мірі підготовкою до викладання у кожній визначеній групі, а з іншого – уникненням перевантажень та стресів. Цей складний баланс для сучасного викладача є додатковим викликом в умовах мінливої ситуації з локдаунами та дистанційним та змішаним навчанням. **По-третє**, не слід забувати, що самонавчання не є самоціллю ані для студентів, ані для викладачів, оскільки є можливість залучити до роз'яснювальної роботи спеціальні служби та персонал. Грамотно спланована освітня та навчальна діяльність з боку викладача (сувора логіка побудови силабусу та кожного окремого заняття, обґрунтоване навчальне навантаження та автентичні матеріали, прозора система оцінювання) та висока мотивація здобувача вищої освіти є передумовами успішного опанування дисципліною та у перспективі досягнення високих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белинская Е. П., Жичкина А. Е. Современные исследования виртуальной коммуникации : проблемы, гипотезы, результаты. М. : ЮНИТА-ДАНА, 2004. 165 с.
2. Бондарькова А. М. Педагогическое управление профессиональным саморазвитием студентов технических вузов, обучающихся дистанционно : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. М., 2010. 188 с.
3. Клейменова Л. 20 фактов о цифровой трансформации: статистика, прогнозы, опросы. URL: <https://trends.rbc.ru/trends/industry/5ece23569a79479c90f3377b> (дата звернення: 15.03.2021).
4. Кравець О.О. Аналіз взаємозв'язків між мотиваційними компонентами та психолого-педагогічними особливостями студентів інженерних вузів при навчанні іноземних мов. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2016. № 50-51. С. 288-294.
5. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 15.03.2021).
6. Навчальні стратегії. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/im/navchannja/navchalni-strategii/> (дата звернення: 15.03.2021).